

FAL BAKMA GELENEĞİ VE BİR FÂL-I KUR'ÂN*

Hanifi VURAL**

Öz

Fal geleneği, insanlık tarihi kadar eskidir denebilir. Yaşadıklarını, başka bir deyişle geçmişte bıraktıklarını tarihe tevdi eden insanlar, içinde bulunulan zamanda/hâlde bir tarafta anı soluklarken diğer taraftan da yarını, geleceği de merak ederler. Bu merak, onu kimi arayışlara sevk etmiştir. Bu arayışların, gelecek kapılarını merak anahtarıyla kurcalamaların en eski yollarından biri de 'fal bakma' geleneğidir. Burada söz konusu gelenekten söz edilecek ve bir fal metninin transkripsiyonlu aktarımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fal geleneği, fal bakma, Falnâme

FORTUNE-TELLING TRADITION AND A KUR'AN FORTUNE

Abstract

Fortune-telling tradition can be considered as old as the history of humanity. People who leave behind their past experiences are also curious about the future while living the moment. This curiosity has led them some quests. One of these quests, the oldest ways to force the door of future with the curiosity key, is 'fortune-telling' tradition. In this study, the mentioned tradition will be discussed and transcription of the text of fortune will be done.

Key Words: Fortune-telling tradition, fortune-telling, Falnâme

Giriş

Arapçadan dilimize geçen fal kelimesinin sözlük anlamı “*uğur, iyi tâli’, baht*” demektir. Hz. Muhammed de hayırlı işler için “*fal*” tabirini kullanmış ve

* Geliş Tarihi / Received Date : 15.11.2017

Kabul Tarihi / Accepted Date : 12.12.2017

** Prof. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, hanifi.vural@gop.edu.tr.

gelecek hakkında bazı karinelere dayanarak iyimser tahmin ve yorumlarda bulunmayı tasvip etmiştir. Ancak hiçbir zaman geleceğe dair bilgi sağlamayı veya uğursuzluk ve ümitsizlik hislerine kapılmayı meşru saymamıştır.¹ “Fal” kelimesinin anlamı zaman içerisinde genişleyerek “Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla oyun kâğıdı, kahve telvesi, el ayası vb.ne bakarak anlam çıkarma, bakı.” anlamlarına gelmektedir.² Yine bu gelenekle ilgili olan başka bir terim de *tefeül*dür. “1. Fal açma, fal bakma. 2. Hayra yorma, uğursama, uğur sayma.”³ demek olan bu terim, *tefeülde bulunma*, *tefeül etme* gibi birleşik yapılarda fal açma, fala bakma anlamlarında kullanılmaktadır.

Hemen her topluluğun, milletin hayatında var olagelen bu gelenek zamanla kullanılan araç, tarz ve yöntem bakımından farklı formlarda süregelmiştir.⁴

Yeryüzündeki çiçeklerden gökteki yıldızlara, kuşların uçuş tarzlarından kimi hayvanların hareketleri esnasında toprakta bıraktıkları izlere, insanların kıyafetinden vücut uzuvlarının seğirmelerine kadar birçok nesneyi, durumu fal bakma aracı kılan insanlar bu maksatla zaman zaman kutsal olanlara da müracaat etmişlerdir.

İslâm dininin kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’de fal konusu ile ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır: “Leş, kan, domuz eti, Allah’tan başkasının adı anılarak kesilen; boğulmuş, vurulmuş, yukardan düşmüş, boynuzlanmış, canavar yırtmış olup da canlı iken kesmedikleriniz; dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanan hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet (şans) aramanız size haram kılındı. Bunların hepsi doğru yoldan çıkmaktır. Bugün kâfirler, dininize karşı ümitsizliğe düşmüşlerdir. Onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâmı beğendim. Kim açlıktan daralır, günaha istekle yönelmeden bunlardan yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur. Çünkü Allah bağışlayan, merhamet edendir.”(Maide/3). Aslında bu ayetle yasaklanmış olan fal, eski geleneğin bir bakıma ‘İslâmîleştirilme’si ve “hayra yorma, uğursama, uğur sayma” anlamı merkeze alınma yoluyla varlığını sürdürögelmiştir denebilir. Durum böyle olunca İslâm toplumunda da fal, tefe’ül, fal-name gibi ilgili terimler hep var olagelmiştir.

1 Çelebi, İ., “Fal”. DİA, İstanbul, 1995, C. 12, s. 138-139.

2 Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2009, s. 677.

3 Devellioğlu, F., Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi, 2006, Ankara, s.1233.

4 Bu konuda geniş bilgi için İsmail Hikmet Ertaylan’ın Falname adlı eserine bakılabilir (İst.,1951)

İslâmî ilimler arasında önemli bir yeri olan “ilmü’l-fal” içtimai meseleler üzerine etki etmeye başlayarak en hususi işlerden resmi ve maşerî faaliyetlere varıncaya kadar genişlemiş, bir işe girişmek için ava veya sefere gitmek için fala müracaat etmek İslâmî bir âdet hâlini alagelmıştır. Fal, ekabir indinde ve bilhassa Padişahlar katında fevkalade bir rağbet kazanmıştır.⁵ Böylelikle toplum hayatında büyük bir öneme sahip olan bu ilmi, usulleriyle uygulayabilmek için “Falnâme” denilen eserler vücuda getirilmiştir.⁶

Fal ile ilgili olarak yazılan ve ihtilâc-nâme, kıyâfet-nâme, kehânet-nâme, tefeül-nâme, yıldız-nâme ve hûrşid-nâme gibi adlarla anılan eserlerin genel adı fal-nâme olup, bunların bir kısmı şiir, bir kısmı da nesir halindedir.⁷ Arapça, Farsça ve Türkçe örnekleri bulunan ve fal açma şekillerini öğreten bu tür eserler çok fazla rağbet görmüşlerdir. Bununla birlikte Hz. Ali, Ca’fer-i Sadık ve Muhyiddin-i Arabî’ye izafe edilmiş falnameler de mevcuttur. “Ancak bu eserlerin onlara ait olması uzak bir ihtimal olup manevi otoriteleri dolayısıyla kendilerine izafe edildikleri söylenebilir.”⁸ Divan edebiyatında ise fal, Ömer Rûşenî Dede’nin *Miskiname’si*, Zâifi’nin *Fâl-ı Murgân’ı*, Cem Sultan’ın *Falnâmesi*, Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın *Kıyâfetname’si* gibi müstakil eserlere konu olmuştur.⁹

Tefeülde bulunma, zamanla daha çok bir kitabı rastgele açarak oradan bir mesaj çıkarma yolunun adı olmuştur. Bakılan kitap, herhangi bir edebî, ilmî eser olabileceği gibi, kutsal bir metin hatta Kur’an-ı Kerim de olabilmektedir. Bunlardan en makbulü ve en fazla önem arz eden ise Kuran falıdır.¹⁰ Bu hususta Ersoylu şu ifadelerle yer vermektedir: “Kur’an falı dolayısıyla İran’da basılan Kur’an’ların arkasına bir fal-nâme bölümü eklenmiştir. Hâfız *Divan’ı*, Sadî’nin *Gülistân’ı*, Mevlânâ’nın *Mesnevî’si* ve bazı ünlü şairlerin divanları ile *Ahmediye*, *Muhammediye*, *Envâru’l-Âşıkîn* gibi geniş kitleler tarafından benimsenilmiş eserlerle açılması, kitap falının ne derece ilgi gördüğü, yayıldığı hakkında bir fikir vermektedir.”¹¹

5 Ertaylan, İ. H. Falnâme, Sucuoğlu Matbaası, 1951, İstanbul, s.27.

6 Sümbüllü, Y. Z., “İlm-i Tefe’ül Ve Tefe’ül-nâme (Kur’an Falı) Üzerine Bir Değerlendirme”
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi2/sayi2pdf/sumbullu_yusuf_ziya.pdf

7 Ersoylu, H., “Fal, Falname ve Bir Çiçek Falı: “Der Aksâm-ı Ezhâr”. *Türkiyat Mecmuası*, 1997, İstanbul, S. 20, s. 195-254.

8 Uzun, M., “Falnâme”, *DİA*, 1995, İstanbul, s.142.

9 Duvarcı, A., Türkiye’de Falcılık Geleneği ile Bu Konuda İki Eser “Risâle-i Falnâme Li Ca’fer-i Sâdık” ve “Tefe’ulname”, *Ersa Matbaası*, 1993, Ankara, s.3.

10 Ertaylan, İ. H. Falnâme, a.g.e., s. 7.

11 Ertaylan, İ. H. Falnâme, a.g.e., s. 199-200.

Biz de burada İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'le tefeülde bulunmanın yollarını ve çıkan harflere göre ulaşılacak yorumları içeren bir metni ele alacağız¹². Metin başı eksik olan bir dua kitabının son on altı varağında yer almaktadır. Kültürümüzde yazıla gelen bütün falnamelerin ortaya çıkmasına küçük bir katkı olması düşüncesiyle yazanı belli olmayan bu eseri de çeviri yazıyla vermeyi gerekli gördük.

1b

Fâl-1 Kur'ân

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün¹³

Anuñ adın direm ferd u eḫaddür
 adim u adır ü ḫayy u ebeddür
 Resûl âline olsun biñ taḫiyyât
 Daḫı andan ılalum fâle bünyâd
 Ğaraż ne oldı bu sözden oldu ma'ûlüm

2a

Ki Türkî söz düzdüm fâl-i manzûm
 Bu nazma geldi bu fâl iy ḫuceste
 Şafâsından şifâ bulurdı ḫaste
 Ğanî müflis ulu kiçi budur ḫâl
 Ki 'âdetdür dutarlar bir eyü fâl
 açan kim utlu fâl olursa dilde

2b

¹² Eserin yazma bir nüshası, Tokat'ta bir sahaftan alınmıştır.

¹³ Metnin kalıba göre eksik veya fazla heceleri düzeltilmedi, yazıldığı gibi okundu.

Feraḥ peydā olur bu cān u dilde
 Nebīdendür ḥaḳīḳat bu rivāyet
 Ki bundan yig bulunmaz fāli ḡāyet
 Buyurmışdur heves eyleñ bu fāle
 Münāsibdür bilesiz cümle ḥāle
 İnanmayan kişi olmaya dīni
 Müsülmān urmaḡıl hergiz adını
 Dilerseñ ger dutasız fāl-i Ḳur'ān

3a

Arı ābdest alasin ibn-i ḡufrān
 Oḳı üç fātiḥa üç ḳulhüvellāh
 Saña ni'met viriserdür hüvellāh
 Oḳı üç kerre hem bu du'ayı
 Biri biri ardınca evlāyı

Du'ā-ı tefe''ül

Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

3b

Şalavāt idesin üç kez Resül'e
 Ki tā cümle işüñ döne uşüle
 Oḳı lāḥevle'i el muşḥafa ur
 Aḳub şaḡ yaña baḳ bir ne gelür gör
 Yedinci satırdan çün saya ḥarfı
 Ki 'āḳil ādemiler saya ḥarfı
 Yedinci kāḡıdı aḳub oḳıḡıl

4a

Yedinci satıra çünkim anı çoğıl
 ‘Aceb t̄ali‘dür bu fāl-ı hemze
 Kimüñ ‘aqlı iriserdür bu remze
 Bu fāluñ issine irdi sa‘adet
 Zihī devlet bu resme kıldı ‘adet
 Neye kim el şunarsa el viriser
 İrüb maqşūda hem şafālar bulısar

4b**ḥarfu’l-elif**

Elif geldi mübārek oldı fāluñ
 Ümīd oldur sevinmek oldı ḥālūñ
 Ne ğam yirsin saña devlet irübdür
 Neden dirseñ murāduñ Ḥaḫ virübdür
 Gele şanmaduğūñ yirden diremler
 Göresin düşmen elinden keremler

5a**Ḥarfu’l-bā**

Eger bî geldiyse devletüñ yaqındur
 İrecek yirlerüñ hoşca maqāmdur
 Ulu yirden şafālar bulısarsın
 Ki yārūñden vefālar bulısarsın
 Mebdā kim kaçan ola diyesin

Çamışdan şabrıla şeker yiyessin

5b

Harfu't-tā

Eger tī geldise tevfiķe iresin
 Ki hacca varmağa yola giresin
 Şalāhiyyet maķāmında olasin
 Gerek maķşūduñı anda bulasin
 Sevinüben gelisersin hemişe
 Ki eylüklü olıarsın hemişe

6a

Harfu's-sā

Eger şīdür fāluñ saña zihī fāl
 Gele şanmaduğıñ yirden saña māl
 Ki bundan daħı yekrek olısar hāl
 Yidüğüñ hūb u şīrīn şerbet u bal
 Şevāb işle hemişe hayra düriş
 Ki tā saña daħı yig el vire iş

6b

Harfu'z-zā

Eger zīdür çekersin bunda zaħmet
 Yine Haķ'dan irişe luţf u himmet
 Ümizüñ kesmeyüb dāyim umasın
 Kona devlet yuvasına hümāsın

Biliñ tevbe kuşığıla kuşatsın
Hemīşe nefis putların uşatsın

7a

Ḥarfı's-sin

Eger sīndür selāmet olıarsın
Ki cümle yirde ḥürmet bulıarsın
İşidesin geliser hoş haberler
Kılalar i'tibārı mu'teberler
Ki Ḥaḫ'dan iriserdür saña yārī
Bulursın şabrıla sevgülü yāri

7b

Ḥarfı'ş-şin

Eger şin ola düşmen düze şerri
Kılalar ḥileler bu ins ü perri
Ḥazer kıl sen yavuzdan şakla özün
Ki tā eylük yüzine baқа gözün
Devādur ger dutasın dest-i tevbe
Kılasın 'aḳıbet sen 'azm-ı Ka'be

8a

Ḥarfı'ş-şad

Eger şād ola az dem şabr idesin
Nice serkeşleri anca yidesin
Perākende işüñ cümle derile

Ki ölmüş gönül hoş yine dirile
 Murāda iresin bī-gam olasin
 Sa'ādet birle sen hemdem olasin

8b

Ḥarfū'd-ḍād

Eger ḍāḍ geldise iş oldu düşvār
 Nice ayaklara sen imdi düş var
 Çü azğun oldu sende bunca ef'āl
 Ya yatluya 'aceb kim neylesün fāl
 İrişe devleti līk bir nefesde
 Ziyāde olmağa ola hevesde

9a

Ḥarfū't-tā

Eger tıdur saña yār oldu ṭālī'
 Ki devlet eyi oldu şimdi ṭālī'
 Zārāfet bahtinuñ aq kıldı yüzün
 Ululuk tācıdur ḥāl oldu ta'yīn
 Mübārekdür bu fāluñ bahtuludur
 Bu fāl ıssı hemişe bahtuludur

9b

Ḥarfū'z-zā

Eger zī geldise oldun muzaffer
 Ki vaqtuñ olmaya hergiz mükedder

Eger toprak dutarsa ola altun
 Gerek varduqça devlet arta her gün
 Murāda iresin ivme yaqındur
 Sevinesin ki hayr işler yaqındur

10a

Harfu'l-‘ayn

Eger ‘ayn ola cānum rāhatuñ var
 Oñasın oqudukları yire var
 Eger qaşd ide düşmen oñmaya hiç
 Ne iş dutsa qala mühmil ola piç
 Melül olma bu işde gam yeme[gil] sen
 Ola mı olmaya mı dimegil sen

10b

Harfu'l-ğayn

Eger ğayn ola ğāyet ola teşviş
 Çepürdük olısdur dutduĝuñ iş
 Neye kim el şunasın el virmeye ol
 Sefer kılmaklıĝından bağlana yol
 Taşadduq eylesün tevbe kıluban
 Sevine Teñri’den eylük buluban

11a

Harfu'l-fā

Eger fidür firāķi ayrılıqdur

Melâlet var içinde şayrılıktur
 Egerçi her ne kim yazdısa taqdîr
 Velîkin tevbeye qalmaya taqşîr
 Mazarrat var şoñında menfa‘at var
 Ki bundan tatlu sözden ma‘rifet var

11b

Harfu’l-kaf

Açasın muşafı çünkim gele kâf
 Kişile söyleşüben urmağıl lâf
 Saña kuvvet irişe bil ki Haq’dan
 Seçesin bātılı bir demde haqdan
 Neye kim el şunasın el viriser
 Saña düşmen olanlar yalvarısar

12a

Harfu’l-kâf

Eger kâf ola var sende kifâyet
 Saña togru direm yoqdur kinâyet
 Serâser ‘âleme meşhûr olasın
 Halâyıq ortasında nûr olasın
 Nice miskine hayruñdan irişe
 Senüñile sa‘âdet el virişe

12b

Harfu’l-lâm

Göresin fāluñı çün lām geldi
 Ki üstüne şerif eyyām geldi
 Bilürseñ t̄ali'üñ mes'ūd olubdur
 Ki H̄aḡ'dan 'āḡıbet maḡmūd olubdur
 Hemīşe sende 'ıḡḡ u hem ḡaleb var
 Velīkin kimseden bunda sebeḡ var

13a

H̄arfu'l-mīm

Eger mīm ola fāluñ cem' ola māl
 Sa'ādet artuban ḡoş ola ḡāl
 Açıla üstüne altun ḡapular
 Niceler ḡarşuña ḡıla ḡapular
 Olasın baḡtulu baḡtıla rāḡat
 ḡılasın devletile ḡoş ferāḡat

13b

H̄arfu'n-nūn

ḡaçan görsen fāluñda nun geldi
 Öñüñe bir dükenmez ḡon geldi
 Şu dem kim muşḡafı girü yumasın
 Ulu ni'metleri H̄aḡ'dan bulasın
 Göñülden geçmedin ni'met bulasın
 Keremler ıssı bir server olasın

14a

Ḥarfı'1-vāv

Eger vāv ola varlık yüz dutısar
 Vilāyet buyruğuña göz dutısar
 Vefālar bulırsın her tarafından
 Vaķārıla naşībūñ var şerefden
 Mübārekdür bu fāluñ şād olasıñ
 Sevingil guşşadan azād olasıñ

14b**Ḥarfı'1-hā**

Eger hīdür ola māla helāket
 İrer māl üstine andan felāket
 Bu guşşadan girü zaḥmet çekiser
 Melālet göre çün devlet çökiser
 Taşadduķ tevbe birle ola çāre
 Oñıla bu sebebden yine yāre

15a**Ḥarfı'1-lāmü'1-elif**

Gelürse lām elif şerrindürür fāl
 Hazer kıлмаķ gerek nite ola ḥāl
 Yaķın müddetde līkin düşe düşmen
 Ḥaķīkat bu yolda düşe düşmen
 Ümīzin kesmesün bu fāluñ issi
 Ki bir nev'ā degül bu fāluñ issi

15b

Ḥarfı'l-yā

Eger yī geldise çekmez kimse yayuñ
 Geçer hoşlıgıla kışı vu yazuñ
 Ulularla çü sen hemdem ölesin
 Ki şāhib-ḥüsnile hemdem olasın
 Eyülerden ola sende 'alāmet
 Ki ḥayruñdan göre 'ālem tamāmet

16a

Uş tamām oldı bu yirde işbu fāl
 Ümizüm var rüzī kıla eyü ḥāl

Temme ve kemule bi'avnihi ve luṭfihi velḥamdulillāhi vaḥdehu
 tāriḥ fi sene 963

Sonuç

Aslında İslam dini açısından muteber olmayan fal bakma işi, zamanla kimi dinî yorumlar doğrultusunda meşrulaştırılarak bir geleneğe dönüştürülmüştür. Burada ele alınan metin bu geleneğin kayıtlara geçmiş, kaleme alınmış çok sayıda yansımalarından sadece bir tanesidir. H. 963/M. 1556 tarihli bu metinde, muhatap kitlenin yeterince istifade edebilmesi ve anlatılan tekniğin rahat uygulanabilir olması için ağdalı olmayan, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Arkaik unsurlar bakımından zengin olan metinde; *bahtulu*, *çepürdük*, *derilmek*, *girü*, *is*, *kaçan*, *onmak*, *sayru*, *uş*, *uşatmak*, *yatlu*, *yavuz*, *yidmek* gibi kelimelerin yanı sıra Eski Türkiye Türkçesine ait olan *durur/-dürür* –gıl/-gil, –ısar/-iser, –uban/-üben, –updur gibi eklere de yer verilmiştir.

Lugatçe

A
 'aceb Ar. : Acaba, hayret, gariplik,
 şaşılacak şey.

'âdet Ar. : Görenek, usul, tabiat,
 alışkanlık.

'âkıbet Ar. : Nihayet, son.

'âkil Ar. : Akıllı kimse.

'alâmet Ar. : İşaret, iz, nişan, belge.

'azm Ar. : Kasıt, niyet, karar.

âdemî Ar. : Âdemoğlu.

âl Ar. : 1. Aile. 2. Evlat. 3. Sülale

azâd Far.: 1. Kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden. 2. Ayıpsız, kusursuz

B

baht Far.: Talih, kader, kısmet.

bâtıl Ar. : Boş, beyhude, yalan; çürük.

Bünyâd Far.: 1. Asıl, esas, temel. 2. Bina, yapı

C

cem' Ar. : 1. Toplama, yığma. 2. Birden fazla insan, hayvan ve eşyayı gösteren isim.

cümle Ar. : Bütün, hep, birikiş

Ç

çepürdük: Karışık, çetrefil.

D

dem Far.: 1. Soluk, nefes. 2. İçki. 3. An, vakit, saat, zaman.

dest Far. : 1. El. 2. Fayda, menfaat. 3. Zafer, galebe, üstünlük. 4. Güç, kuvvet.

devâ Ar. : 1. İlaç. 2. Çare, tedbir.

devlet Ar.: 1. Bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluk. 2. Büyük saadet, zenginlik. 3. Baht, talih, kut. 4. Büyük rütbe, mevki.

direm Far. : 1. Akça, para. 2. Dirhem. 3. Gümüş para.

du'â Ar. : Allah'a yalvarma, niyaz.

düşvâr Far.: Güç, zor.

E

ebed Ar. : Sonu olmayan gelecek zaman

ef'âl Ar. : İşler, ameller.

ehad Ar. : Tek, bir, ilk sayı

evlâ' Ar. : Daha uygun, daha layık, daha iyi, üstün

eylûklü: İyilik sahibi, iyilik yapmayı sever

eyyâm Ar. : 1. Günler, gündüzler. 2. Zaman.

F

felâket Osm. : 1. Musibet, bela. 2. Bahtsızlık.

ferâgat Osm. : 1. Vazgeçme, el çekme. 2. İstirahat, dinlenme. 3. Vazgeçecek kadar zengin olma.

ferâh Ar. : Gönül açıklığı, sevinç, sevinme

ferd Ar. : Tek, yalnız olan şey, çift olmayan, eşi bulunmayan

firâkî Ar. : Ayrılıkla ilgili.

G

gam Ar. : Keder, tasa, kaygı, dert.

ganî Ar. : 1. Zengin, varlıklı, bol, doygun

garaz Ar. : Hedef, gaye, maksat, meyil, istek

gâyet Ar. : 1. Nihayet, uç, son. 2. Çok, fazla, son derece

gussa Ar. : Keder, kaygı, tasa.

H

hak Ar. : 1. Allah, tanrı. 2. Doğruluk ve insaf. 3. Bir insana ait olan şey. 4. Dava ve iddiada hakikate uygunluk; doğruluk. 5. Geçmiş, harcanmış emek. 6. Pay, hisse. 7. Doğru, gerçek.

hakikat Ar.: 1. Bir şeyin aslı ve esası, mahiyeti. 2. Gerçek, doğru; gerçekten, doğrusu.

hâl Ar. : 1. Şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek olmayan zaman. 2. Oluş, bulunuş, suret, keyfiyet, durum

halâyk Ar. : 1. Mahluklar, yaratıklar, insanlar. 2. Satın alınan kadın hizmetçi.

hayr Ar. : İyilik; iyi, faydalı iş; fayda.

hayy Ar. : 1. Allah'ın adlarından. 2. Diri, canlı

hazer kıl-: Sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.

Helâket Osm. : 1. Mahvolma, ölme. 2. Harcanma. 3. Çok yorulma.

hemdem Far. : Sıkı fıkı, canciğer arkadaş.

hemîşe Far. : Daima, her vakit, her zaman.

hergiz Far.: Asla, katiyyen, hiçbir vakit, hiçbir suretle

heves Ar. : 1. Arzu, istek. 2. Gelip geçici istek

hîle Ar. : Oyun, aldatma.

himmet Ar.: 1. Gayret, emek, çalışma, çabalama. 2. Yüksek irade. 3. Ermiş kimsenin tesiri.

hûb Far. : Güzel, hoş, iyi.

huceste Far.: Uğurlu, meymenetli; hayırlı, saadetli, kutlu

hon Far.: Sofra

hümâ Far.: 1. Devlet kuşu. 2. Saadet, kutluluk.

hürmet Ar. : Saygı

hüvallah Ar.: O Allah'tır.

I-İ

i'tibâr Ar. : 1. Saygı gösterme. 2. Ehemmiyet verme. 3. Şeref, haysiyet.

inn-i gufran:

ins Ar. : İnsan

issi : Sahip, malik.

K

kadîm Ar. : 1. Eski. 2. Öncesini bilir kimse bulunmayan. 3. Başlangıcı olmayan, öteden beri mevcut bulunan. 4. Eski zaman

kadîr Ar. : Tükenmez kudret sahibi olan Allah

kasd Ar. : 1. Niyet, kurma. 2. Bile bile yapma. 3. Bir işe bilerek isteyerek girişme. 4. Dövme, öldürme, yaralama gibi işlere kalkışma.

kerem Ar. : 1. Asalet, asillik, soyluluk. 2. Cömertlik, elaçıklığı, lütuf, bağış, bahşış.

kifâyet Ar. : 1. Yetişme, elverme; yeterlik. 2. İktidar, yararlık.

kinâyet Ar. : 1. Maksudı, kapalı bir şekilde ve dolayısıyla anlatan söz. 2. Üstü örtülü dokunaklı söz. 3. Hakiki manasına alınması da caiz iken mecaz olarak kullanılan söz.

L

lâhavle Ar. : Lâ havle velâ kuvvete illâ billah (Yetki ve kuvvet yalnız Allah'ındır).

lâk Far. : Lakin, fakat, amma, ancak.

lutf Ar. : 1. Hoşluk, güzellik. 2. İyi muamele; iyilik.

M

mahmûd Ar. : Hamdolunmuş, sena edilmiş; övülmeye değer.

ma'lûm Ar. : Bilinen, belli

makâm Ar. : 1. Kıyam edilen, durulan, durulacak yer; durak. 2. Memuriyet, memurluk yeri.

maksûd Ar. : Kasdolunan, istenilen şey, istek.

manzûm Ar. : 1. Nazmolunmuş, tanzim edilmiş, dizilmiş, düzenlenmiş, sıralanmış. 2. Vezinli, kafiyeli söz

ma'rifet Ar. : 1. Herkesin yapamadığı ustalık; her şeyde görülmeyen hususiyet. 2. Bilme, biliş.

mazarrat Ar. : Zarar, ziyan; zarar verme, dokunma.

mebâdâ Far. : Olmaya!, olmasın!, sakın!.

melâlet Ar. : 1. Usanç, usanma, bıkma. 2. Sıkılma, sıkıntı.

melûl Ar. : 1. Melalli, usanmış, bıkmış, bezmiş. 2. Mahzun.

menfa'at Ar. : Fayda, kar, çıkar, yarar.

mes'ûd Ar. : Saadetli, bahtlı, bahtiyar, kutlu.

meşhûr Ar. : Şöhretli, şöhret kazanmış, ün salmış, ün almış.

miskin Ar. : 1. Aciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz [adam]. 2. Cüzzam hastalığına tutulmuş olan.

mu'teber Ar. : 1. İtibarlı, hatırı sayılır, saygın. 2. İnanılır, güvenilir. 3. Yürürlükte olan, geçer.

murâd Ar. : 1. Arzu, istek. 2. Maksat, meram.

mushaf Ar. : 1. Sahife haline getirilmiş şey, kitap. 2. Kur'an.

muzaffer Ar. : Zafer, üstünlük kazanmış, üstün.

mübarek Ar. : 1. Bereketli, feyizli. 2. Uğurlu, hayırlı, mutlu, kutlu.

müddet Ar. : 1. Zaman, vakit. 2. Bir şeyin uzayıp sürdüğü zaman. 3. Muayyen vakit.

müflis Ar. : İflas etmiş, parasız, züğürt

mühmil Ar.: İhmal eden, boşlayan, savsaklayan.

münâsib Ar. : 1. Uygun, yerinde. 2. Yakışık, yaraşık

mükedder Ar. : 1. Bulandırılmış, bulanık. 2. Tekdir edilmiş, azarlanmış. 3. Kederli, üzüntülü, tasalı.

N

nasib Ar. : 1. Pay, hisse. 2. Birinin elde edebildiği şey. 3. Allah'ın kismet ettiği şey.

nazm Ar. : 1. Dizme, tertip etme, sıraya koyma. 2. Sıra, tertip 3. Vezinli, kafiyeli söz

nefs Ar. : 1. Ruh, can, hayat. 2. Kendi, şahıs. 3. Asıl, maya, cevher. 4. Bir şeyin ta kendisi.

nev'â Ar. : 1. Cins, tür. 2. Sınıf. 3. Türü.

ni'met Ar. : 1. İyilik, lütuf, ihsan, bahşiş. 2. Azık, yiyeceğe, içeceğe dair şeyler; ekmek. 3. Saadet, mutluluk

nûr Ar. : Aydınlık, parlılık, parlaklık.

P

perâkende Far.: 1. Dağınık, darmadağın; dağıtma. 2. Azar azar(yapılan, satılan).

peydâ Far. : 1. Meydanda, açıkta. 2. Hazır, mevcut

pîç Far. : Büküm, kıvrım, dolaşık.

R

remz Ar. : 1. İşaret, işaretle anlatma. 2. Gizli ve kapalı surette söyleme.

rivâyet Ar. : 1. Söylenti, bir haber, söz veya hadisenin hikayesi. 2. Hikâye edilen bir haber, söz veya hadise

rûzî Far. : 1. Gündüze ait, gündüzle ilgili. 2. Rızık, azık; nasip, kısmet.

S

sa'âdet Ar. : Mutluluk.

sabr Ar. : Sabır, dayanma, katlanma.

safâ Ar. : 1. Saflık, berraklık. 2. Gönül şenliği, kedersizlik, neşe, zevk, eğlence

salâhiyyet Osm. : Yetki, bir işe karışmaya veya vazife icabı bir iş yapmaya, bir hakarete bulunmaya haklı olma.

salavât Ar. : Hz. Muhammed'e ve Onun soyundan gelenlere okunan dua

sayruluk: Hastalık.

selâmet Ar. : 1. Salimlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. Selamete çıkma, kurtulma. 3. İyi netice.

serkeş Far. : Dik başlı, başkaldıran; inatçı; itaatsiz.

server Far. : Baş, başkan, reis, ulu.

sevâb Ar.: 1. Allah tarafından mükâfatlandırılan hareket. 2. Hayırlı hareket, hayır işleme.

Ş

şâd Far. : Sevinçli.

şeref Ar. : 1. Ma'nen büyüklük, yükseklik, ululuk. 2. Övünme. 3. Üstünlük.

şerif Ar. : 1. Şerefli, mübarek, kutsal. 2. Soylu, temiz.

şerr Ar. : 1. Fena, fenalık eden adam. 2. Daha kötü.

şifâ Ar. : Hastalıktan kurtulma, iyi olma, sağalma

şirin Far. : 1. Tatlı. 2. Sevimli, cana yakın, sempatik.

T

ta'yîn Ar. : 1. Ayırma, belli etme. 2. Bir memuriyete koyma.

tahiyyat Ar. : "Allah ömürler versin!" demeler; selamlar, hayır, dualar

takdîr Ar. : 1. Beğenme, değer biçme. 2. Değerini, ehemmiyetini anlama. 3. Ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler.

taksîr Ar. : 1. Kısaltma. 2. Bir işi eksik yapma. 3. Bir şeyi yapabilir iken çekinip yapmama. 4. Kusur etme. 5. Kabahat, suç, günah.

taleb Ar. : 1. İsteme, istenme, dileme. 2. İstek.

tâli' Ar. : Talih, kısmet, kader, baht.

tamâmet Ar. : 1. Tamam olma, tam olma, tamlık. 2. Tamamiyle.

tapu: 1. Huzur, kat, nezd. 2. Hizmet, tazim, hürmet.

tasadduk Ar. : Sadaka olarak verme, verilme.

tefe'ül Ar. : 1. Fal açma, fala bakma. 2. Hayra yorma, uğursama, uğur sayma.

teşviş Ar. : Karıştırma, karmakarışık etme.

tevbe Ar. : Tövbe, işlenmiş bir günah veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz.

tevfik Ar. : 1. Uydurma, uydurulma, uygunlaştırma. 2. Allah'ın yardımına kavuşma.

Türkî : 1. Türk'e mensup, Türk'le ilgili. 2. Türkçe yazılmış

U

usûl Ar. : 1. Asıllar, kökler. 2. Bir ilmin veya tekniğin asıl mevzûundan önce öğrenilmesi gereken esas, başlangıç, bilgi. 3. Başlangıç. 4. Yol, yöntem, tertip, metod, nizam, kaide, düzen.

Ü

ümîz Far. : Umut, umma.

V

vakar Ar. : Ağırbaşlılık, temkinlilik.

vefâ Ar. : 1. Sözüde durma, sözünü yerine getirme. 2. Dostluğu devam ettirme.

velîkin Far. : Lakin amma, fakat, ancak.

vilâyet Ar. : 1. Bir şeyi kudretle elde etme. 2. Birine kefil olma. 3. Dostluk, muhabbet.

Y

yekrek : 1. Çok iyi. 2. Çok temiz, kar gibi.

yummak: 1. Kapamak. 2. Üstüne koymak, örtmek, üstüne kapamak.

Z

zahmet Ar. :1. Sıkıntı, eziyet, rahatsızlık. 2. Zor, güç.

zarâfet Ar. : 1. Zariflik, incelik, naziklik. 2. Davranış, söyleyiş, giyim ve kuşam inceliği.

zihî: Ar. : 1. Ne güzel, ne hoş. 2. Aferin, bravo!.

ziyâde Ar. : 1. Artma, çoğalma. 2. Artan, fazla kalan. 3. Çok bol. 4. Aşırı, fazla.

Kaynaklar

Çelebi, İ. "Fal". DİA, 1995, İstanbul.

Devellioğlu, F., Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi, 2009, Ankara.

Duvarcı, A., Türkiye'de Falcılık Geleneği ile Bu Konuda İki Eser "Risâle-i Falnâme Li Ca'fer-i Sâdık" ve "Tefe'ulname", Ersa Matbaası, 1993, Ankara.

Enveri, H., Ferheng-i Rûz-ı Sühan. Tahran, 1398.

Ersoylu, H., “Fal, Falname ve Bir Çiçek Falı: “Der Aksâm-ı Ezhâr”. Türkiyat Mecmuası, 1997, İstanbul, S. 20, s. 195-254.

Ertaylan, İ. H. Falnâme, Sucuoğlu Matbaası, 1951, İstanbul.

Kanar, M., Büyük Farsça-Türkçe Sözlük, Birim Yay., İstanbul, 1998.

Sami, Ş., Kâmus-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1317.

Sümbüllü, Y. Z., “İlm-i Tefe’ül Ve Tefe’ül-nâme (Kur’an Falı) Üzerine Bir Değerlendirme”

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi2/sayi2pdf/sumbullu_yusuf_ziya.pdf

Uzun, M., “Falnâme”, DİA, İstanbul, 1995.

<http://kubbealtilugati.com/index.aspx>